

Ο ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΣ

ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΕΖΟΓΡΑΦΙΑ

Ιδρυτής σειράς
Άρης Μαραγκόπουλος

Επιμέλεια σειράς: Άρτεμις Λόπ
Επιμέλεια - Διόρθωση: Λένια Μαζαράκη
Σελιδοποίηση: Μαρίνα Μπίτσικα
Εξώφυλλο: Κώστας Χουκουλής

© 2021 εκδόσεις Τόπος & Νίκος Αραπάκης
για την ελληνική γλώσσα σε όλο τον κόσμο

ISBN: 978-960-499-380-2

Η πνευματική ιδιοκτησία αποκτάται χωρίς καμία διατύπωση και χωρίς την ανάγκη ρήτρας απαγορευτικής των προσβολών της. Κατά το Ν. 2387/20 (όπως έχει τροποποιηθεί με το Ν. 2121/93 και ισχύει σήμερα) και κατά τη Διεθνή Σύμβαση της Βέρνης (που έχει κυρωθεί με το Ν. 100/1975), απαγορεύεται η αναδημοσίευση, η αποθήκευση σε κάποιο σύστημα διάσωσης και γενικά η αναπαραγωγή του παρόντος έργου με οποιονδήποτε τρόπο ή μορφή, τμηματικά ή περιληπτικά, στο πρωτότυπο ή σε μετάφραση ή άλλη διασκευή, χωρίς τη γραπτή άδεια του εκδότη.

Εκδόσεις Τόπος
Πλαπούτα 2 και Καλλιδρομίου
11473, Αθήνα
Τηλ.: 210 8222835-856
Fax: 210 8222684

Κεντρική διάθεση
Τηλ.: 210 3221580

www.toposbooks.gr

ΝΙΚΟΣ ΑΡΑΠΑΚΗΣ

Ο Αμερικάνος

Μυθιστόρημα

Σε όσους έπεσαν.
Σε όσους στήριξαν.

Κεφάλαιο πρώτο

ΟΝΟΜΑΖΟΜΑΙ ΙΣΜΑΗΛ ΜΠΕΡΣΕΡΕ, επισήμως, διότι στη μετέπειτα ζωή μου άλλαξα πολλές φορές ονόματα. Γεννήθηκα τον Αύγουστο του 1890 στην Κρήτη. Στον Ψηλορείτη για την ακρίβεια, λίγο πιο ψηλά από τη Νίδα. Το σπίτι μας ήταν πιο χαμηλά, στον κάμπο του Ρεθύμνου, αλλά ο πατέρας μου, φοβούμενος τις συνεχείς συγκρούσεις μεταξύ μουσουλμάνων και χριστιανών, που εκείνη την περίοδο βρίσκονταν πάλι σε έξαρση, έστειλε τη μάνα μου να γεννήσει στο σπίτι που είχαμε ψηλά στο βουνό, εκεί που το καλοκαίρι ανεβάζαμε τα ζωντανά μας για να βρίσκουν πιο εύκολα τροφή. Προηγούμενα δεν είχε με κανέναν, στις συγκρούσεις όλων των περασμένων χρόνων φρόντιζε να μένει αμέτοχος. Όχι από δειλία ή αδιαφορία· ο πατέρας μου ήταν πιστός στον σουλτάνο και ευσεβής μουσουλμάνος. Μα πάνω απ' όλα ήταν Κρητικός, τους συντοπίτες του, είτε μουσουλμάνους είτε χριστιανούς, τους έβλεπε πρώτα σαν Κρητικούς κι ύστερα με όλες τις άλλες τους ιδιότητες. Γι' αυτό και πολλές φορές βρέθηκε μεσολαβητής, να προλάβει τις σφαγές και τις καταστροφές. Κάποιες φορές τα κατάφερνε, τις περισσότερες όχι.

Τέσσερα παιδιά είχε ο πατέρας μου, τρία κορίτσια κι εμένα, που ήμουν ο μικρότερος. Το ότι ήμουν ο μοναδικός του γιος μου στοίχισε, μονίμως τον έβλεπα μπροστά μου να προσπαθεί να με προστατεύσει από το οτιδήποτε. Μικρός το διασκέδαζα, θεωρούσα ότι είναι φυσιολογικό να βρίσκεται συνεχώς πλάι μου. Αισθανόμουν άτρωτος – ποιος να τα βάλει με τον Μπερσερέ-εφέντη; Αργότερα, όταν έφτασα στην εφηβεία, αυτή του η τακτική ένιωθα να με πνίγει, να μου στερεί τη δυνατότητα να υπάρξω ως αυτόνομη οντότητα και όχι ως γιος του. Μα από την

άλλη, μιας και μου έκανε όλα τα κατίρια, το ανεχόμουν έστω μουρμουρίζοντας και δυσανασχετώντας. Αυτό ήταν το πρώτο και πιο χρήσιμο μάθημα: στη ζωή είναι όλα δούνα και λαβείν, κάτι δίνεις, κάτι παίρνεις και τούμπαλιν.

Ο πατέρας μου ήταν μεγαλοκτηματίας. Την περιουσία που του άφησε ο πατέρας του την αβγάτισε και με το παραπάνω. Όχι με μπαγαποντιές ή αρπαγές, κάτι που συνήθιζαν οι ομόθρησκοί του, αλλά με δουλειά και συνετή διαχείριση. Ολημερίς έτρεχε στα χτήματα, να δει το ένα, να διαπιστώσει το άλλο, να δώσει εντολή στους εργάτες, στους μαστόρους. Τίποτα δεν άφηνε στην τύχη, όλα του μελετημένα και σχεδιασμένα μέχρι την τελευταία λεπτομέρεια. Ήθελε να ξέρει πού πατάει ο πατέρας μου. Οι εκπλήξεις, ιδίως όταν αφορούσαν τη δουλειά του, δεν του άρεσαν. Είχε τη ζωή του, και στα επαγγελματικά του και στα οικογενειακά του, τόσο προγραμματισμένα, που αν τύχαινε κάποια αναποδιά, έχανε τον ύπνο του για μέρες.

Ήξερε και γράμματα ο πατέρας μου, εκτός που τελείωσε το σχολείο στο Ρέθυμνο πήγε και δυο χρόνια στην Πόλη. Σπούδασε γεωπονία στη σχολή που είχε ανοίξει ένας Γάλλος και δίδασκε σύγχρονες μεθόδους καλλιέργειας. Πέρα, όμως, από τις σπουδές του ήταν και φιλομαθής, πάντοτε του άρεσε να μαθαίνει καινούρια πράγματα. Κι αυτό τον έκανε να ξεχωρίζει, πολλοί ήταν αυτοί που τον εκτιμούσαν και ζητούσαν συχνά πυκνά τη γνώμη του. Κι οι αρχές του τόπου τον ενόχλησαν πολλές φορές για να του προσφέρουν αξιώματα. Δεν δέχτηκε ποτέ του. Επισήμως αρνούνταν διότι, αν δεχόταν, θα άφηνε πίσω τις δουλειές του. Στην πραγματικότητα, χωρίς η δικαιολογία του να είναι εντελώς ψεύτικη, αρνούνταν γιατί η εξουσία φέρνει μπελάδες, προστριβές. Κι αυτός ήταν άνθρωπος πράος, οι συγκρούσεις τον αρρώσταιναν. Ύστερα, για να ασκήσεις εξουσία πρέπει, κάποιες φορές, να είσαι και σκληρός, να τιμωρείς παραδειγματικά για να συνετίσεις. Διότι, για να είμαι ειλικρινής, η ράτσα των Κρητικών είναι σκληρή, συχνά δεν παίρνει χαμπάρι από νουθεσίες και προτροπές. Κι έχει και χούγια που δεν τα κόβει εύκολα. Τη ζωκλοπή, παραδείγματος χάριν, πολλοί προσπάθησαν να τη σταματήσουν, αλλά όλοι έφαγαν τα μούτρα τους. Και να πεις ότι δεν υπήρξαν τιμωρίες αυστηρές; Κάθε άλλο. Μέχρι και στην κρεμάλα έστειλαν ζωοκλέφτες. Αλλά αποτέλεσμα μηδέν. Για τους

Κρητικούς η ζωοκλοπή είναι έθιμο και μεταφέρεται από γενιά σε γενιά. Είπαμε, μυστήρια η ράτσα μας...

Ένα μεγάλο κομμάτι του κάμπου ανήκε στον πατέρα μου. Και τι δεν είχαμε στα χτήματά μας! Λιόδεντρα, συκιές, στάρια, αμπέλια, ζαρζαβατικά, βότανα· ό,τι ευδοκιμούσε στα χώματά μας το καλλιεργούσαμε. Πολλές φορές με θυμάμαι να είμαι καβάλα στ' άλογο μαζί του και να διασχίζουμε τα χωράφια για να ελέγχει την πρόοδο των εργασιών. Κι αν έβλεπε κάτι στραβό, πηδούσε από το άλογο μεμιάς κι άρχιζε να δίνει οδηγίες: έτσι το κλάδεμα, σ' εκείνα τα κοφίνια τα σταφύλια, ανοίχτε κι άλλο τα χαντάκια να 'ρχεται περισσότερο νερό. Πάντοτε είχα απορία πώς τα ήξερε όλα αυτά, πώς οι οδηγίες του ήταν πάντοτε σωστές. Ακόμη και από τους επιστάτες του, που τους είχε διαλεγμένους με προσοχή, έδειχνε να γνωρίζει περισσότερα, κι ας έκαναν την ίδια δουλειά χρόνια και χρόνια. Αυτός ήταν ο πατέρας μου, άνθρωπος σχολαστικός και επίμονος, μ' ό,τι καταπιανόταν έπρεπε υποχρεωτικά να το γνωρίζει καλύτερα από τον καθένα.

Σ' έναν άνθρωπο μόνο δεν είχε δώσει ποτέ εντολή, στον βοσκό μας, τον Θοδωρή τον Καλυβάκη. Ούτε πού θα πάει τα ζώα, ούτε πώς θα αρμέξει, ούτε ποια θα σφάξει. Οτιδήποτε είχε σχέση με τα ζώα του, που μόνο λίγα δεν ήταν, μιας και όλα μαζί περνούσαν τα χίλια κεφάλια, το αποφάσιζε ο καπετάν Θοδωρής· έτσι τον αποκαλούσε ο πατέρας μου χωρίς, μέχρι να μεγαλώσω, να ξέρω τον λόγο. Κάποτε, όμως, έμαθα ότι ο Θοδωρής Καλυβάκης, που με τον πατέρα μου ήταν παιδικοί φίλοι, υπήρξε πρωτεργάτης της επανάστασης που είχε ξεσπάσει στα 1866 και είχε ως στόχο την ένωση του νησιού με την Ελλάδα. Μέχρι τα 1869, που η επανάσταση καταπνίγηκε οριστικά, ήταν συνεχώς στο βουνό. Για τους ντόπιους μουσουλμάνους, αλλά κυρίως γι' αυτούς που ήρθαν από την Πόλη με εντολή του σουλτάνου να πνίξουν το νησί στο αίμα, ήταν κόκκινο πανί. Αυτός που θα πήγαινε το κεφάλι του στον πασά θα πληρωνόταν το βάρος του σε χρυσάφι. Τόσο μεγάλο το μίσος που έτρεφαν για το πρόσωπό του. Όχι άδικα, ο Θοδωρής τους είχε κάνει μεγάλες ζημιές. Γνωρίζοντας τον τόπο όσο κανείς, τους παράσερνε στα βουνά, έστηνε ενέδρες και τους ξεπάστρευε με περισσή ευκολία. Γι' αυτό και πέρασαν χρόνια αφότου έληξε η επανάσταση μέχρι ο πασάς του νησιού να άρει τη διαταγή σύλληψής του. Και αυτό, αν δεν

μεσολαβούσε ο πατέρας μου, δεν θα γινόταν ποτέ. Υπήρχε φερμάνι από την Υψηλή Πύλη ειδικά για τον Θοδωρή. Και για να ανασταλεί το φερμάνι, ο πατέρας μου, κι ας μην το παραδέχτηκε ποτέ του, έδωσε γερό μπαξίσι, τόσο γερό, που, σύμφωνα με όσα συζητούσαν μεταξύ τους οι συγχωριανοί, έφτανε για να αγοράσεις το μισό νησί. Υπερβολές βέβαια, μιας και στις συζητήσεις των καφενείων συνήθως η τρίχα γίνεται τριχιά, αλλά από την άλλη φανέρωνε και το μέγεθος της προσπάθειας που κατέβαλε ο πατέρας μου.

Πάντοτε μου προκαλούσε έκπληξη ο τρόπος που φερόταν ο πατέρας μου στον Θοδωρή. Μολονότι σπάνια κακομεταχειριζόταν τους ανθρώπους που απασχολούσε ή τους μιλούσε άσχημα, η σχέση του με τον βοσκό μας δεν ήταν σχέση αφεντικού και υποτακτικού. Τον Θοδωρή τον αντιμετώπιζε με σεβασμό. Τέτοιο σεβασμό που δεν είχα δει να δείχνει ούτε στους αξιωματούχους που περνούσαν κατά καιρούς από το σπίτι μας. Και δεν πέρασαν λίγοι: μπέπδες, μουδύρηδες, πασάδες, μουφτίδες, όποιος είχε αξίωμα στο νησί κάποια στιγμή πέρασε από το σπίτι μας.

Δεν υπήρξε καλοκαίρι της παιδικής ή της εφηβικής μου ζωής που να μην περάσω έστω λίγες ημέρες στο σπίτι μας στο βουνό. Σαν τώρα τα θυμάμαι: μπροστά δυο άνθρωποι του πατέρα μου, με τα ντουφέκια στην πλάτη, και πίσω εγώ, η μάνα μου και οι αδερφές μου καβάλα στα μουλάρια. Μακρύς ο δρόμος και κακοτράχαλος, ο Ψηλορείτης είναι βουνό σκληρό και, αν δεν το σεβαστείς, αφιλόξενο. Παντού βράχια και γκρεμοί, αριά και πού, συνήθως όπου είχε κοντά νερό, μιτάτα,* λίγα δέντρα γυμνά από φύλλα, η θωριά τους άγρια σαν το τοπίο και την ψυχή των Κρητικών. Μα όταν φτάναμε, η κούραση του πολύωρου και κοπιαστικού ταξιδιού έφευγε μεμιάς. Παραδεισένιος τόπος, μια ισάδα σαν μικρό οροπέδιο γεμάτο δέντρα κάθε λογής, καταμεσής χτισμένο το δίπατο σπίτι μας, πίσω ο ξύλινος στάβλος για τα άλογα και τα μουλάρια. Λίγα μέτρα πιο μακριά, στα ριζά ενός μεγάλου βράχου, υπήρχε μια πηγή που το νερό της ήταν τόσο παγωμένο, ώστε, αν πρώτα δεν το άφηνες στον ήλιο για να ζεσταθεί, δεν πινόταν. Δίπλα στην πηγή ένας μικρός κήπος όπου ο Θοδωρής

* Μιτάτο: μικρό πέτρινο κτίσμα που χρησιμοποιούνταν, κυρίως, ως κατάλυμα από τους βοσκούς.

καλλιεργούσε ζαρζαβατικά όλων των λογιών. Στη μια άκρη, εκεί που τελείωνε το ίσωμα και άρχιζαν οι γκρεμνοί και που μπορούσες ανάμεσα από τις δυο κορυφές να δεις ένα κομμάτι θάλασσα, το μαντρί. Ένας τεράστιος χώρος περιφραγμένος με σιδερένιες βέργες και σανίδια για να μην μπορούν να φεύγουν τα γίδια και τα πρόβατα· στο βάθος ένα ξύλινο καλύβι όπου έμεναν οι δυο νεαροί βοσκοί, τα ορφανά, έτσι τα έλεγε ο πατέρας μου, που ανέβαζαν τα πρόβατα από τον κάμπο και έμεναν μαζί τους μέχρι να χειμωνιάσει και να τα κατεβάσουν ξανά. Λίγα μέτρα πιο μακριά κάμποσα μιτάτα βαλμένα στη σειρά· εκεί έπηζαν τα τυριά, τα γιαούρτια και φυλούσαν το γάλα. Τριγύρω, ελεύθερα τρία, τέσσερα ή και περισσότερα ασπρόμαυρα τσοπανόσκυλα, μεγάλα σαν αρκούδες και μαλλιαρά σαν φλοκάτες.

Η αλήθεια είναι ότι οι αδερφές μου και η μάνα μου δεν ξετρελαίνονταν με την παραμονή μας εκεί. Το μέρος απομονωμένο, μέχρι να φύγουμε άλλο άνθρωπο από τον Θεοδωρή και τους δυο βοσκούς σπάνια βλέπαμε. Το ότι στερούνταν τις παρέες τους και τις φίλες τους τους στοίχιζε, τις έκανε να βλέπουν τις μέρες που μέναμε εκεί ως τιμωρία και όχι ως φυγή από την καθημερινότητα, όπως δηλαδή τις έβλεπα εγώ, που αγωνιούσα για το πότε θα βρεθώ στο σπίτι μας στο βουνό. Κάπως έτσι, κι αφού αρκετές φορές εξέφρασαν τη δυσφορία τους στον πατέρα μου, σταμάτησαν να έρχονται. Το πρώτο καλοκαίρι που αποφάσισαν ότι δεν θα ανέβουν στο βουνό ο πατέρας μου, που φοβόταν να με αφήσει μονάχο μου, μου είπε ότι θα σταματήσω κι εγώ να πηγαίνω. Αντέδρασα μεμιάς, του είπα ότι είναι άδικο, επειδή δεν θέλουν αυτές, να στερήσει σ' εμένα κάτι που με κάνει ευτυχισμένο. Ο πατέρας μου ανένδοτος· δεν θα αφήσει ένα μωρό παιδί μόνο του στα κατσάβραχα, παρέα με τα όρνεα και τα γίδια. Αυτή ήταν η πρώτη φορά, και μια από τις ελάχιστες, που συγκρούστηκα μαζί του. Μολονότι θα 'μουν δεν θα 'μουν δέκα χρονών, κήρυξα επανάσταση. Και συγκεκριμένα, σταμάτησα να μιλάω. Ο πατέρας μου, τουλάχιστον στην αρχή, το πήρε για παιχνίδι· όσο μου μιλούσε κι εγώ αρνούμουν να ανοίξω το στόμα μου διασκέδαζε, κάτω από το παχύ του μουστάκι, όσο κι αν πάσχιζε να το κρύβει, μειδιούσε. Μα όταν, εκτός από την άρνησή μου να μιλήσω, αποφάσισα να κάνω και απεργία πείνας, θορυβήθηκε. Τις δυο πρώτες μέρες με αγρίεψε, μου είπε

ότι αν συνεχίσω να κάνω πείσματα θα με δείρει, θα... θα... θα... Όταν είδε ότι οι απειλές του δεν έπιασαν τόπο, έβαλε τη μάνα μου μεσολαβητή. Τα ίδια και χειρότερα, διότι τη μάνα μου τη θεωρούσα υπεύθυνη για όλα. Σ' αυτήν όχι μόνο δεν μίλησα, αλλά αρνήθηκα ακόμη και να την κοιτάξω· αυτή μου μιλούσε κι εγώ είχα τα μάτια μου κλειστά. Αυτή έφταιγε για όλα. Αυτή και οι αδερφές μου, που προτιμούσαν το κουτσομπολιό με τις φίλες τους αντί για τον παραδεισένιο τόπο του βουνού.

Την τρίτη μέρα που αρνήθηκα να φάω είδα τον πατέρα μου πιο άγριο από ποτέ. Όταν γύρισε στο σπίτι και η μάνα μου του είπε ότι δεν είχα βάλει πάλι μπουκιά στο στόμα μου, μπήκε στο δωμάτιό μου, με άρπαξε με τις τεράστιες χερούκλες του, με σήκωσε στον αέρα σαν πούπουλο κι άρχισε να με ταρακουνά και να ωρύεται: «Η θα φας ή θα σε σκοτώσω. Νταπλίκια μέσα στο σπίτι μου εγώ δεν σηκώνω». Μολονότι είχα χεστεί από τον φόβο μου, μιας και πρώτη φορά τον είδα τόσο αγριεμένο, το στόμα μου δεν το άνοιξα. Με πέταξε στο κρεβάτι και βγήκε έξω βλαστημώντας. Ενώ τον άκουγα να φωνάζει και να κάνει σαν θηρίο, ξαφνικά μπήκε πάλι στο δωμάτιο και, χωρίς να μου πει το παραμικρό, με άρπαξε και με έβαλε να καθίσω στο τραπέζι όπου έτρωγαν. Η μάνα μου και οι αδερφές μου δεν έβγαζαν άχνα, ήταν τόσο φοβισμένες από το ξέσπασμα του πατέρα μου, που, αν μπορούσαν, θα κρατούσαν και την αναπνοή τους ακόμα. «Φάε», έκανε φουρκισμένος. «Είναι η τελευταία φορά που σ' το λέω». Ενώ στην πραγματικότητα ήμουν τόσο φοβισμένος που έτρεμα ολόκληρος, για κάποιο λόγο που δεν κατάφερα ποτέ μου να εξηγήσω κάρφωσα το βλέμμα μου επάνω του κι έμεινα να τον κοιτάζω ανέκφραστος. Και τότε ξέσπασε· όχι όπως πριν, που έβριζε και απειλούσε. Έδωσε μια γροθιά στο τραπέζι και κομμάτιασε το πιάτο του. Κι ύστερα πετάχτηκε πάνω σαν ελατήριο και, με το χέρι του να στάζει αίματα και μουγκρίζοντας σαν το αφιονισμένο θηρίο, έκανε τον γύρο του τραπεζιού για να με αρπάξει. Μα δεν πρόλαβε· την ώρα που έκανε να με πιάσει από τον λαιμό λιποθύμησα και έπεσα από την καρέκλα.

Κατόπιν δεν θυμάμαι τι έγινε. Όταν ξύπνησα, βρισκόμουν στο κρεβάτι μου και ψνόμενους από τον πυρετό. Καθισμένη πλάι μου η μάνα μου, κλαμένη και χλωμή, βουτούσε σ' έναν κουβά με νερό πανιά και μου τα έβαζε στο μέτωπο. Στην είσο-

δο του δωματίου, ο πατέρας μου κι ένας ηλικιωμένος άντρας, όπως έμαθα αργότερα γιατρός, συζητούσαν. Έκλεισα μεμιάς τα μάτια κι έσπασα αυτί. Δυστυχώς δεν έπιασα τίποτα. Λίγο ο πυρετός που έκανε το κεφάλι μου να βουίζει, λίγο ότι συζητούσαν χαμηλόφωνα, δεν κατάφερα να ακούσω λέξη. Λίγο αργότερα ο γιατρός έφυγε κι η μάνα μου βγήκε από το δωμάτιο για να βάλει φρέσκο νερό στον κουβά. Άνοιξα τα μάτια μου κι είδα τον πατέρα μου, βουρκωμένο και κίτρινο σαν το λεμόνι, να με κοιτάζει. Μεμιάς ένιωσα τύψεις. Ποτέ δεν τον είχα δει σ' αυτή την κατάσταση. Ένας άντρας δυο μέτρα, πιο σκληρός κι απ' το ατσάλι, που ακόμη και στη μεγαλύτερη στεναχώρια δεν έδειχνε το παραμικρό, τώρα έμοιαζε πλήρως καταβεβλημένος, λες και άρρωστος ήταν αυτός και όχι εγώ. «Διψάω», είπα ξεψυχησμένα. Άρπαξε μεμιάς το κανάτι που ήταν πλάι μου, γέμισε ένα ποτήρι και, αφού με βοήθησε να σπκωθώ, μου το έβαλε στο στόμα. Ήπια δυο τρεις γουλιές, ανακουφίστηκα, ένιωσα να κυλάει μέσα μου ζωή κι όχι νερό. Έβλεπα την αγωνία στο βλέμμα του κι ήθελα να τον αγκαλιάσω, να του ζητήσω συγγνώμη, να του πω ότι δεν θα το ξανακάνω, αλλά ένιωθα τόσο αδύναμος που δεν μπορούσα όχι μόνο να κουνηθώ, αλλά ούτε να αρθρώσω λέξη. Με τα χίλια ζόρια κατάφερα να ψελλίσω πάλι ένα «πεινάω». Αυτός ήταν ο πιο εύκολος τρόπος για να του ζητήσω συγγνώμη και να του πω ότι η διαμάχη έληξε. Έλαμψε ολόκληρος, τα μάτια του άνοιξαν διάπλατα και άστραψαν σαν να τα διαπέρασε κεραυνός. Κι ύστερα πετάχτηκε πάνω κι έβγαλε μια κραυγή: «Αζίζ, φαΐ, το παιδί πεινάει».

Μια βδομάδα αργότερα, χάραμα, σέλωσε την κοκκινόχρωμη φοράδα του, φόρτωσε ένα μουλάρι με τρόφιμα κι εφόδια, και πήραμε τον δρόμο για το βουνό. Η χαρά μου δεν μπορεί να περιγραφεί με λόγια. Σαν τώρα με θυμάμαι καθισμένο στα καπούλια της φοράδας, να τον κρατώ σφιχτά απ' τη μέση κι αυτός τη μια να σφυρίζει, την άλλη να μου χαϊδεύει τα χέρια και να με αποκαλεί «σπόρο του διαόλου». Όταν φτάσαμε, περασμένο μεσημέρι, ο Θοδωρής ήταν έξω απ' το σπίτι, λες και μας περίμενε. Ο πατέρας μου μόλις τον είδε του φώναξε: «Καπετάνιο, δέχεσαι μουσαφίρηδες;». Αυτός πλησίασε το άλογο, με το ένα χέρι έπιασε τα χάμουρα, με το άλλο έσφιξε το χέρι του πατέρα μου: «Τιμή μου που με καταδέχεσαι, εφέντη». Ο πατέρας μου έδωσε έναν σάλτο

και κατέβηκε από το άλογο. Στάθηκε αντίκρυ του κοιτάζοντάς τον στα μάτια κι ύστερα, με ύφος σοβαρό, του είπε: «Να σε χέσω κι εσένα και τον εφέντη σου», και τον αγάλιασε μεμιάς.

Τούτη ήταν η πρώτη φορά που άρχισα να καταλαβαίνω ότι μεταξύ τους υπήρχε ένα δέσιμο διαφορετικό. Ο πατέρας μου δεν ανοιγόταν εύκολα, του άρεσε να τηρεί τους τύπους, διαχύσεις και καλαμπούρια τα κρατούσε μόνο για την οικογένειά του, και αυτό όχι συχνά. Μα με τον Θοδωρή γινόταν άλλος άνθρωπος. Ένας άνθρωπος άγνωστος σ' εμένα, που, με αφορμή τη συνύπαρξή τους, μου δόθηκε η ευκαιρία να τον γνωρίσω. Κι οφείλω να ομολογήσω ότι εκείνος ο πατέρας μου μου άρεσε καλύτερα.

Μ' έβαλαν να κοιμηθώ για λίγες ώρες. Εκτός που οι δυνάμεις μου δεν είχαν επανέλθει πλήρως, το ταξίδι μέσα στο λιοπύρι με εξάντλησε εντελώς. Όταν ξύπνησα, νωρίς το απόγευμα, βγήκα στο παράθυρο του δωματίου μου, που βρισκόταν στον επάνω όροφο και έβλεπε στο πίσω μέρος του σπιτιού, και είδα τον πατέρα μου με τον Θοδωρή να τεμαχίζουν ένα αρνί. Παραδίπλα, σ' έναν λάκκο που είχαν ανοίξει, έκαιγαν κλαριά και ξύλα για να κάνουν κάρβουνα. Γύρω από τον λάκκο είχαν βάλει πέτρες για να στηρίξουν τις σούβλες με το κρέας. Έμεινα να τους χαζεύω κάμποση ώρα. Το θέαμα ήταν πρωτόγνωρο: εκτός που δεν είχα δει να φτιάχνουν ξανά οφτό,* βρίζονταν αισχρά, βλαστημούσαν, αλλά ταυτόχρονα χασκογελούσαν σαν μικρά παιδιά. Τον Μουχαμέτη σου ο ένας, τον Χριστό σου ο άλλος, κι ύστερα δώσ' του χάνα. Αν δεν ήξερα ότι ο πατέρας μου, σαν πιστός μουσουλμάνος, δεν πίνει, θα έλεγα ότι ήταν μεθυσμένοι. Όταν, όμως, κατέβηκα κάτω και τον πλησίασα, διαπίστωσα ότι δεν ήταν απλώς πιωμένος, αλλά τύφλα στο μεθύσι. Το χνότο του, όταν έσκυψε για να με φιλήσει, βρομούσε κρασί τόσο πολύ, που μου 'ρθε αναγούλα. Ο πατέρας μου το κατάλαβε, κι αφού πρώτα βλαστήμησε για μια ακόμη φορά τον Θοδωρή, που τον παρασέρνει, πήγε μέχρι την πηγή κι έβαλε το κεφάλι του κάτω από το νερό. Κι ύστερα, στάζοντας ολόκληρος, γύρισε πάλι πίσω, μ' έπιασε από το χέρι και μου είπε με ύφος σοβαρό: «Πρέπει να μιλήσουμε».

* Οφτό ή αντικριστό: αρνίσιο κρέας περασμένο σε σούβλες και ψημένο σε απόσταση και όχι επάνω από τη φωτιά. Ο τρόπος είναι γνωστός από την αρχαιότητα και συναντάται σε όλη την Κρήτη, αλλά κυρίως στις περιοχές γύρω από τον Ψηλορείτη.